

3. Klaassens, M., & van Hout, J. The mental health status of Ukrainian refugees in the Netherlands: A quantitative study. *Journal of Refugee Studies*. 36(2), 2023, с. 145–160.

4. Morina, N., Malek, M., Nickerson, A., & Bryant, R. A. Psychological interventions for post-traumatic stress disorder and depression in young survivors of mass violence in low- and middle-income countries: Meta-analysis. *British Journal of Psychiatry*. 213(6), 2018, с. 458–463. <https://doi.org/10.1192/bjp.2018.159>

5. MSF. MSF's response to mental health needs of Ukrainian refugees in Poland. *Médecins Sans Frontières*, 2023.

6. Szczepanik, M. Ukrainian refugees in Poland: Social integration and the role of civil society. *Migration Studies*. 10(3), 2022, с. 45–67.

7. UNHCR (As of March 2023). *United Nations High Commissioner for Refugees*. Ukraine Situation Flash Update #42, 2023, 8 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-451-4-15>

ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНА СФЕРА У ОСІБ З РІЗНИМ РІВНЕМ ТРИВОЖНОСТІ

Мацьків Іван

*студент 2 курсу магістратури кафедри психології
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

У вітчизняній та зарубіжній психології вивчення ціннісно-мотиваційної сфери особистості є достатньо ключовим питанням.

Утім, серед чималої чисельності дослідників людської психіки, немає єдиної думки щодо визначення понять «мотив», «мотивація» та «цінності». Науковці розглядають окремо мотив, мотивацію та особистісні цінності в межах поняття ціннісно-мотиваційної орієнтації особистості.

Терміну «мотив» різні науковці дають схожі, але все-ж таки дещо різні визначення. Серед представників української науки тлумаченням даного поняття займалось багато вчених, зокрема О. Шапран, Ю. Приходько, В. Юрченко, В. Шапар, Н. Буняк, С. Максименко, В. Соловієнко, О. Колобич та В. Москалець .

«Мотивація» теж по-різному трактується науковцями, результатом чого є виникнення багатьох теорій мотивації. Це явище розкривалось дослідниками в їх концепція, а саме: А.Маслоу в розробленій ним

теорії потреб [1, с. 266–267]; В.Врумом [2] в його теорії мотивації; С. Адамсом [3] в теорії справедливості; Л. Портером і Е. Лоулером в їхній процесуальній теорії мотивації, яка складається з елементів теорії очікувань і справедливості [4]; Д.Узнадзе [4, с. 210] у його власній теорії установок, де він класифікував форми поведінки за їх джерелами. Не залишається поза увагою й психоаналітична теорія мотивації З. Фрейда [5, с. 551], яка розглядає мотивацію людської діяльності, як функцію так званих первинних потягів або інстинктів сексу та агресії. Це далеко не весь перелік всіх існуючих теорій мотивації, що говорить про відсутність єдиного погляду вчених щодо цього поняття.

Розглянувши погляди різних науковців на поняття «мотив», хотів би зазначити, що відносно поняття «мотив» більш широким є поняття «мотивація». Проте «мотив» все ж таки є основним предметом при дослідженнях мотиваційної сфери особистості.

Найважливішою частиною, яка описує мотиваційну сферу людини, є ієрархічна система мотивів. Мотиваційна сфера – це цілісна та ієрархічна система, що відображає предмет потреби та стан людини. Вона знаходиться в постійному розвитку.

Щодо ціннісної сфери особистості, то вона включає в себе такі поняття, як «цінності» та «ціннісні орієнтації». У сучасній науковій літературі ці поняття чітко розмежовують.

Між дослідниками немає чіткої позиції, щодо значення цих понять.

Введенню терміна «цінність» людство завдячує І. Канту, який використовував його для позначення загальних нормативів моралі [8, с. 188–193]. В узагальненому вигляді «цінність» – це те, що має певну матеріальну або духовну значущість, тобто те, що є важливим та значним для особистості [7, с. 237]. Ціннісні орієнтації – це спрямованість інтересів і потреб особистості на певну ієрархію життєвих цінностей [9, с. 991].

В науковій літературі дослідники прийшли до висновку, що цінності формуються в результаті усвідомлення індивідом своїх потреб у співвідношенні їх з предметами навколишнього світу або в результаті відношення, яке реалізується в акті оцінки. Ціннісні орієнтації ж формуються з цінностей особистості. На формування ціннісних орієнтацій впливає багато факторів.

Складна природа цінностей та ціннісних орієнтацій зумовила різні підходи до визначення природи цих понять та їх класифікації. Основні теоретичні підходи були розроблені такими зарубіжними та вітчизняними вченими, як М. Рокіч, Ш. Шварц, В.Білські, Д. Узнадзе, К. Хорні, Адлер, К.Роджерс, В.Франкл, Е.Фромм, Ф. Клакхон та Ф. Стробека, О. Міненко., З. Карпенко, О. Музика.

Цінності та ціннісні орієнтації є важливим компонентом ціннісно-мотиваційної сфери особистості, так як якісно нові цінності стають мотивами, що спонукають людину до певних вчинків і поведінки; до вибору оригінального та самобутнього життєвого шляху

Уважно підсумовуючи теорії, які стотсуються ціннісної і мотиваційної сфери, можна зробити висновок, що всі вони мають свої переваги і разом з тим якісь окремі недоліки. Загальний їхній недолік полягає в тому, що вони в змозі пояснити лише деякі феномени мотивації та описують в своїх межах лише деякі з видів цінностей. Також окремі теорії відповідають лише на незначну частину питань та набувають певних протиріч, якщо ці ж теорії виходять за межі власного філософського трактування. Тому дослідження цінностей і мотиваційної сфери людини продовжується і в наші дні.

Психологічні дослідження показують, що формування ціннісно-мотиваційної сфери найбільш інтенсивно відбувається в підлітковому та ранньому юнацькому віці. Сприятливі умови розвитку особистості в цей період сприяють становленню життєвого плану та глибокої, протяжної перспективи майбутнього.

Що стосується тривоги та тривожності, то це питання вивчали багато вчених, зокрема З. Фройд, А. Адлер, К. Хорні, Е. Фромм, К. Роджерс, В. Райх та ін. Найявністю багатьох підходів до розуміння цих понять говорить про складність явища та необхідності більш чіткого його трактування.

Аналіз літератури показав, що поняття тривожності тісно пов'язане з поняттям тривоги. Поняттям тривоги в загальному позначається емоційний стан. Тривожність ж є особистісною рисою. Але часті стани тривоги людини можуть призводити до формування цієї риси.

Ч. Спілбергер, Ю. Л. Ханін та інші вчені, розмежовуючи поняття тривожності як стану і як властивості, вказували на диспозиційність останньої [10, с. 10].

Тривожність, ймовірно, розвинулася як механізм, що допомагає людині передбачати майбутні небезпеки і працювати над тим, щоб уникнути їх під час планування майбутнього [11, с. 4–10]. Вона все ж може мати позитивний вплив під час діяльності, особливо коли інтерпритується як сприятлива.

Питання зв'язку мотивації і тривожності загалом є більш дослідженим в сучасній науці, аніж ціннісних орієнтацій та тривожності.

Багато вчених отримали результати, в яких спостерігався тісний зв'язок мотиву уникнення невдачі і тривожності. Також інтроверсія, як властивість темпераменту, пов'язана з високою тривожністю, та як наслідок – тенденцією керуватися у діяльності стратегією уникнення невдачі, а екстраверсія навпаки пов'язана з низькою тривожністю та тенденцією досягнення успіху [12], [13], [14 с. 138–245, [15, с.12–28].

Щодо питання зв'язку ціннісних орієнтацій і тривожності, багато досліджень показали слабкий зв'язок цих змінних.

Проте варто зазначити, що існують дані про кореляцію певних показників самооцінки з тривожністю, як властивістю особистості. Також прийнято вважати, що високій самооцінці відповідає відносно низький рівень тривожності, і навпаки, збільшення індексу тривоги реєструється також при нестійкій самооцінці» [16, с. 62–72]. А на самоставлення людини до себе і її самооцінку особливе місце відіграє система цінностей. [17, с. 58].

Дослідження зв'язку мотиваційної та ціннісної сфери особистості з тривожністю постійно триває.

Хоча цінності вважають досить сталими в часі конструктивними, одне з недавніх досліджень (2024 року, опитано більш ніж 230 000 осіб на протязі 10 років) говорить про те, що прийняття певних моральних цінностей коливається залежно від сезону. Навесні та восени люди більше підтримують цінності, що сприяють груповій згуртованості та конформізму, ніж влітку та взимку [18].

Отже, дослідники по-різному розуміють поняття «ціннісно-мотиваційна сфера» та мають багато різних поглядів на мотиваційну сферу та життєві цінності особистості. Питання зв'язку ціннісно-мотиваційної (а особливо ціннісної) сфери особистості з тривожності потребує додаткового вивчення.

Література:

1. Психологія особистості: Хрестоматія : навчальний посібник. О. Б. Мельничук, Р. Ф. Пасічняк, Л. М. Вольнова та ін. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 532 с.
2. Теорія мотивації В. Врум. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Теорія_мотивації_В._Врума (дата звернення 01.11.2024).
3. Теорія справедливості. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Теорія_справедливості (дата звернення 01.11.2024).
4. Теорія мотивації Портера-Лоулера. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Теорія_мотивації_Портера-Лоулера (дата звернення 01.11.2024);
5. Узнадзе Д. Н. Експериментальні основи психології установки. Тбілісі : Акад. наук Грузії, 1961. 210 с.
6. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Нові висновки. Київ : ЗеБукс, 2021, 551 с.
7. Словник української мови. Білодід І.К., 1980. 699 с.
8. Омельченко Ж. О. Формування загальнолюдських цінностей як мети виховання в працях видатних мислителів. *Педагогіка і психологія*. 1996. № 3. С. 188–193.
9. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

10. Spielberger C. D., Gorsuch R. L., Lushene R. E. Manual for the state-trait-anxiety inventory / C. D. Spielberger, R. L. Gorsuch, R. E. Lushene. Palo Alto, California : Consulting Psychologists Press, 1970.

11. Strongman, K.T., 1995. Theories of Anxiety. *New Zealand Journal of Psychology*. Vol. 24. No. 2.

12. Кудріна Т. С. Психологічні механізми мотивації досягнення / Т. С. Кудріна, О. Ю. Колесніченко. *Вісник Київського університету. Соціологія. Психологія. Педагогіка*. Вип. 3. К., 1997.

13. Atkinson J. W. A theory of achievement motivation / J. W. Atkinson, N. T. Feather. N.Y. : Wiley, 1966. 391 p.

14. Fincham F. D. Learned helplessness, test anxiety, and academic achievement; a longitudinal analysis / F. D. Fincham, A. Hokoda, R. Sanders. *Child Development*. UK., 1989. Vol. 60. P. 138–145.

15. Ingalls J. Concurrent Validity between the Achievement Motivation Inventory and Grade Point Average. An Abstract of a Thesis. *University of Northern Iowa*, 2006. P. 12–28.

16. Сафін В.Ф. Стійкість самооцінки та механізм її збереження. *Питання психології*. 1975. № 3. С. 62–72.

17. Терлецька, Л., & Кухар, І. (2020). Взаємозв'язок страхів, фобій, тривожності із самоставленням особистості. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія*, 1(11), 57–63.

18. Hohm I, O'Shea BA, Schaller M. Do moral values change with the seasons? *Proc Natl Acad Sci USA*. 2024 Aug 13.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-451-4-16>

ОСОБИСТІСНІ ЧИННИКИ СУБ'ЄКТИВНОГО ДОБРОБУТУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Мединська Яна

магістр спеціальності 053 Психологія

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

Суб'єктивний добробут – це комплексне поняття, що відображає загальне задоволення людини своїм життям. Він охоплює як позитивні емоції та відчуття щастя, так і відсутність негативних переживань, а також оцінку різних сфер життя, таких як здоров'я, стосунки з іншими людьми та досягнення життєвих цілей. Чинники, які впливають на переживання суб'єктивного добробуту різні дослідники визначають по-різному.